
NOI DATE CRONOLOGICE REFERITOARE LA CULTURILE CERNAVODĂ I ȘI CUCUTENI OBTINUTE ÎN URMA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE DE LA SĂVENI (JUDEȚUL IALOMIȚA)

CONSTANTIN PREOTEASA,
FLORIN VLAD,
ADRIAN BĂLĂȘESCU,
RADU COMAN

REZUMAT:

Cercetările arheologice sistematice efectuate în situl pluristratificat de la Săveni - *La Movile* (județul Ialomița) au permis evidențierea, printre altele, a două niveluri de locuire eneolitice aparținând culturii Cernavodă I. În cuprinsul acestora, pe lângă inventarul obișnuit, au fost descoperite și șase fragmente ceramice cucuteniene, databile în etapa Cucuteni B₂, ce reprezintă importuri în mediul cultural Cernavodă Ib. De asemenea, din cuprinsul a trei complexe arheologice (complexul nr. 4, complexul nr. 5 și locuința nr. 1), aparținând celui de-al doilea nivel de locuire Cernavodă Ib (mai recent), au fost prelevate eșantioane de oase de animale ierbivore, care au fost analizate ulterior prin metoda radiocarbonului (¹⁴C) la laboratorul din Poznań (Polonia), datele fiind apoi calibrate cu programul OxCal 4.2, dezvoltat de Universitatea din Oxford (Marea Britanie). Cele trei date plasează locuirea Cernavodă Ib de la Săveni în intervalul 3700-3500 B.C. Astfel, informațiile de cronologie relativă și absolută confirmă sincronismul existent între etapa Cucuteni B₂ și faza Cernavodă Ib. De altfel, la finalul eneoliticului din spațiul carpato-danubiano-pontic, cultura Cernavodă I a evoluat mai ales în prima jumătate a mileniului IV î.H., fiind sincronă pentru o lungă perioadă de timp cu faza Cucuteni B. Menționăm faptul că în prezentul studiu au fost incluse toate datele radiocarbon (¹⁴C) certe existente în prezent pentru faza Cucuteni B și cultura Cernavodă I, cele credibile fiind avute în vedere în analiza noastră cronologică.

RÉSUMÉ: NOUVELLES DATES CHRONOLOGIQUES POUR LES CULTURES CERNAVODĂ I ET CUCUTENI, SUITE AUX RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES DE SĂVENI (DÉPARTEMENT DE IALOMIȚA)

Les recherches archéologiques programmées effectuées sur le site pluristratifié de Săveni-*La Movile* (département de Ialomița) ont mis en évidence, entre autres, deux niveaux d'habitats énéolithique appartenant à la culture Cernavodă I. Mis à part l'inventaire habituel, nous avons découvert six fragments de céramiques attribués à l'étape Cucuteni B₂, représentant des importations dans un contexte culturel Cernavodă Ib. De même, à l'intérieur de trois complexes archéologiques (complexe no. 4, complexe no. 5 et l'habitation no. 1), tous situés au deuxième niveau d'habitation Cernavodă Ib (plus récent), des échantillons d'ossements animaux herbivores ont été prélevés et analysés ultérieurement par la méthode du radiocarbone (¹⁴C) au laboratoire de Poznań (Pologne). Les dates ainsi obtenues ont été calibrées à l'aide du programme OxCal 4.2, développé par l'Université de Oxford (Grande Bretagne). Ces trois dates permettent de situer l'occupation Cernavodă Ib de Săveni dans l'intervalle chronologique 3700-3500 av. J.-C. Ainsi, les informations de chronologie relative et absolue confirme le synchronisme existant entre l'étape Cucuteni B₂ et la phase Cernavodă Ib. Au sein de l'espace carpato-danubiano-pontique, la culture Cernavodă I a évolué vers la fin de l'énéolithique, notamment durant la première moitié du IVème millénaire av. J.-C., en synchronie avec la phase Cucuteni B, et ce durant une longue période. Dans cette étude nous avons repris toutes les dates radiocarbone (¹⁴C) disponibles pour la phase Cucuteni B et la culture Cernavodă I, les plus crédibles étant incluses dans notre analyse chronologique.

CUVINTE CHEIE: Eneolitic, Cernavodă I, Cucuteni B, Săveni - *La Movile*, importuri, cronologie, sincronisme.

MOTS CLÉS: Énéolithique, Cernavodă I, Cucuteni B, Săveni - *La Movile*, importations, chronologie, synchronismes.

Introducere

Situl arheologic din punctul *La Movile*, cu o suprafață de aproximativ 2,5 ha, este situat în Câmpia Bărăganului Ialomiței, în extremitatea nord-estică a satului Săveni, pe terasa înaltă de pe malul drept al râului Ialomița, la cca. 3 km în linie dreaptă de acesta (Pl. I/1, 2; II). În imediata apropiere a stațiunii, spre sud-est, se află doi tumuli, a căror prezență explică existența toponimului amintit. În partea de nord și de vest depunerile antropice străvechi sunt delimitate de pantele abrupte ale terasei, iar spre est de o ravenă, singura cale de acces înspre și dinspre așezare aflându-se pe latura de sud.

Situl a fost identificat în anul 1984 de către Nicolae Petre, fostul profesor de istorie al școlii generale din localitate, ulterior intrând în atenția specialiștilor de la Muzeul Județean Ialomița din Slobozia. Astfel, în perioada 1996-2000 Florin Vlad și Radu Coman au întreprins aici mai multe recunoașteri de suprafață, iar în anii 2001-2007 au fost efectuate cercetări arheologice sistematice, cu caracter interdisciplinar.

În urma investigațiilor amintite au fost descoperite răzlețe depuneri antropice aparținând culturii Boian (faza Giulești), alte două niveluri de locuire eneolitice din faza Cernavodă Ib – fapt demonstrat și de inventarul ceramic descoperit în cuprinsul lor (Pl. III/1-10) – și două necropole plane de înhumatie datând din perioada timpurie a epocii bronzului și respectiv din a doua epocă a fierului (*La Tène*). Primul nivel antropic Cernavodă Ib are o consistență de 0,30-0,40 m, iar ultimul de 0,25-0,40 m¹. În cadrul lor au fost descoperite mai multe complexe arheologice, cu forme, dimensiuni, stări de conservare și funcționalități diferite: bordeie, locuințe de suprafață, vetre, gropi și zone menajere. Inventarul acestora consta în fragmente ceramice, reprezentări antropomorfe, unelte de piatră cioplită și șlefuită, piese de os-corn și obiecte de cupru, toate aflându-se în prezent în patrimoniul Muzeului Județean Ialomița din Slobozia.

Repere cronologice

În studiul de față ne vom concentra atenția asupra unor date cu valoare cronologică (relativă și absolută) deosebită, aparținând locuirii Cernavodă Ib de la Săveni - *La Movile*.

În urma cercetărilor arheologice sistematice efectuate aici au fost identificate inclusiv 6 fragmente ceramice cucuteniene (Pl. IV/1-6), care făceau parte din inventarele următoarelor contexte arheologice:

– complexului arheologic nr. 24 (C. 24), reprezentat de groapa menajeră nr. 6 (G. 6), din cuprinsul nivelului I, cercetat în anul 2003 – 2 fragmente ceramice cucuteniene (Pl. IV/3, 4);

– locuința de suprafață nr. 1 (SL. 1), din cuprinsul nivelului II, cercetată în anul 2002 – 1 fragment ceramic cucutenian (Pl. IV/5);

– exteriorul complexelor arheologice, fără a se cunoaște din ce nivel de locuire provin – 3 fragmente ceramice cucuteniene (Pl. IV/1, 2, 6).

Toate cele 6 fragmente ceramice cucuteniene au făcut parte din componența unor vase realizate din pastă fină, arse oxidant (Pl. IV/1-6).

Unul dintre acestea aparținea calotei superioare a unui vas bitronconic, cu buza evazată, pictat bicrom, în stil ε, cu benzi circulare brune (ce delimitau registrele decorative) și motive spiralice rezervate cu brun din fondul alb-gălbui (ce compuneau un astfel de registru de pe corpul vasului) (Pl. IV/1). După cum se știe, stilul ε, caracterizat de prezența unui decor bicrom (alb-gălbui și brun) apare în etapa Cucuteni B₁ și își continuă existența în etapa Cucuteni B₂.

Un alt fragment ceramic, cu valoare cronologică certă, a aparținut unui vas cucutenian pictat tricrom (cu alb-gălbui, brun și roșu), în stilul ζ (Pl. IV/2), caracteristic exclusiv etapei Cucuteni B₂.

Celelalte patru fragmente ceramice cucuteniene, acoperite cu angobă de culoare albă, s-au aflat în părțile inferioare ale unor vase a căror formă și decor este imposibil de determinat (Pl. IV/3-6). Acestea puteau face parte din componența unor vase tronconice sau bitronconice, pictate în stil ε, ori în stil ζ, precum cele descoperite în celebrele situri cucuteniene de la Târgu Ocna-*Podei* (Pl. V/1) și Poduri-*Dealul Ghindaru* (Pl. V/2), exemplificate de noi în cuprinsul prezentului studiu.

Vasele cucuteniene databile în etapa Cucuteni B₂, din care făceau parte cele 6 fragmente ceramice descoperite la Săveni - *La Movile* (Pl. IV/1-6), reprezintă de fapt importuri în mediul cultural Cernavodă Ib.

¹ Cernea, Vlad, Coman 2014, 276.

Planșa I. Săveni - *La Movile*: 1 – amplasarea sitului în cadrul județului Ialomița; 2 – amplasarea sitului în cadrul localității Săveni (1, 2 – suport hărți: *Google Earth*, 2019).

Planşa II. Săveni - *La Movile*: vedere generală dinspre sud-est asupra sitului (foto: C. Preoteasa, 2019).

Informațiile de cronologie relativă din cuprinsul stațiunii sunt completate de un număr de 3 date radiocarbon (^{14}C) obținute pe eșantioane de oase de animale ierbivore prelevate din complexe arheologice aparținând celui de-al doilea nivel de locuire Cernavodă Ib și analizate la laboratorul din Poznan (Polonia). Toate datele sunt calibrate cu programul OxCal 4.2 dezvoltat de Universitatea din Oxford (Marea Britanie) (Tab. 1, nr. 15-17; Pl. VI/1-3).

Două dintre eșantioane fost prelevate din cuprinsul unor zone menajere – complexul nr. 4 (C. 4 - femur de *Bos primigenius*) (Tab. 1, nr. 15; Pl. VI/1) și complexul nr. 5 (C. 5 - metacarp de *Bos primigenius*) (Tab. 1, nr. 17; Pl. VI/3) –, iar cel de-al treilea a fost obținut din locuința nr. 1 (SL. 1 - humerus de *Bos taurus*) (Tab. 1, nr. 16; Pl. VI/2).

Informațiile de cronologie absolută deținute în prezent indică faptul că locuirea Cernavodă Ib de la Săveni-*La Movile* s-a derulat pe un interval de timp de cel puțin 200 de ani, între cca. 3700-3500 B.C. (Tab. 1, nr. 15-17; Pl. VI/1-3).

În cuprinsul studiului nostru le-am adăugat acestora și pe celelalte 18 date de cronologie absolută certe, provenite din încă 9 situri ale fazei Cucuteni B și culturii Cernavodă I de pe actualul teritoriu al României (Tab. 1, nr. 1-14, 18-21; Pl. VII). Un număr de 5 date au fost obținute pe eșantioane descoperite în complexe arheologice din 4 așezări cu vestigii Cucuteni B₁ și Cucuteni B₂ din jumătatea nordică a Moldovei (Tab. 1, nr. 1-5). Alte 8 date provin din 3 stațiuni situate în zona Subcarpaților de Curbură, ce par a oferi rezultate excepționale privind finalul eneoliticului din spațiul carpato-danubiano-pontic (Tab. 1, nr. 6-13). Alături de cele 3 date radiocarbon (^{14}C) de la Săveni (Tab. 1, nr. 15-17), cultura Cernavodă I mai beneficiază de încă 5 informații similare, provenite din alte 2 situri aflate pe malul dobrogean al Dunării (Tab. 1, nr. 14, 18-21).

Majoritatea datelor de cronologie absolută au fost obținute prin analizarea unor eșantioane de cărbune sau os, într-un singur caz fiind vorba de cariopse de cereale carbonizate. Recoltate corect, acestea din urmă oferă perspectiva unor rezultate de o mare acuratețe. De altfel, și oasele de animale ar trebui să fie destul de apropiate de timpul radiocarbon (^{14}C) al contextului arheologic datat. În ceea ce privește cărbunele, este foarte important locul din care se face eșantionarea, astfel încât să se evite alterarea probei ca urmare a efectului lemnului vechi și implicit datarea arborelui, nu a contextului arheologic din care acesta a făcut parte.

Din păcate însă, din cele 21 de date radiocarbon (^{14}C) certe, de care dispunem în prezent pentru faza Cucuteni B și cultura Cernavodă I (Tab. 1, nr. 1-21), doar 12 oferă valori credibile și utile demersului nostru (Tab. 1, nr. 1-9, 15-17)², alte 9 informații fiind practic inutilizabile, deoarece sunt afectate de deviațiile standard foarte mari (Cernavodă – Tab. 1, nr. 18-21), de eventuale contaminări ale eșantioanelor analizate (Pietroasa Mică și Hârșova – Tab. 1, nr. 13, 14) sau de prelevări din contexte arheologice improprii (Sărata Monteoru – Tab. 1, nr. 10-12).

Menționăm totodată că relativ recent a mai fost obținută o dată radiocarbon (^{14}C) pentru așezarea Cucuteni B₂ din cuprinsul sitului pluristratificat de la Răucești-*Dealul Munteni*, aceasta având deocamdată caracter inedit.

Trebuie remarcat faptul că doar așezările de la Pietroasa Mică - *Gruia Dării* (Tab. 1, nr. 6, 8, 9) și respectiv Săveni - *La Movile* (Tab. 1, nr. 15-17) beneficiază de serii de câte 3 date credibile de cronologie absolută, toate celelalte oferind o singură dată – Poduri - *Dealul Ghindaru* (Tab. 1, nr. 2), Cucuteni-*Cetățuie* (Tab. 1, nr. 3), Valea Lupului - *Fabrica Chimică* (Tab. 1, nr. 4) și respectiv Mălăieștii de Jos - *Mornel* (Tab. 1, nr. 7) –, cu precizarea că situl pluristratificat de la Mihoveni - *Cahla Morii* oferă două informații de acest fel, însă pentru două niveluri de locuire din perioade diferite de evoluție ale culturii Cucuteni (Tab. 1, nr. 1, 5).

Concluzii

Pe baza informațiilor cronologice credibile avute la dispoziție, în cele ce urmează vom încerca să analizăm evoluția în timp a diferitelor comunități umane din așezările Cucuteni B și Cernavodă I, precum și posibilele sincronisme existente între acestea.

Astfel, conform datelor radiocarbon (^{14}C) existente pentru așezările Cucuteni B₁ din jumătatea nordică a Moldovei (Tab. 1, nr. 1, 2), o locuire din această etapă poate fi consemnată la Mihoveni - *Cahla Morii* în intervalul 4050/4000-3850/3800 B.C., ea fiind urmată la scurt timp, între 4000/3950-3800/3750 B.C., de cea de la Poduri-*Dealul Ghindaru*, ambele având o durată de 150-250 de ani, iar probabila lor contemporaneitate parțială din perioada 4000-3800 B.C. s-ar derula de-a lungul a cca. 200 de ani.

În etapa Cucuteni B₂ (Tab. 1, nr. 3-5) se remarcă ocuparea stațiunii eponime Cucuteni - *Cetățuie* pentru o perioadă de cca. 150 de ani, între 3950-3800 B.C., precum și locuirea de la Valea Lupului - *Fabrica Chimică*, ce s-ar fi putut extinde pe durata a aproximativ 300 de ani, în intervalul 3950-3650 B.C. Totodată, consemnăm apariția unei noi

² În cadrul analizei cronologice pe care o propunem prin intermediul prezentului studiu datele radiocarbon (^{14}C) credibile utilizate în text sunt rotunjite, în plus sau în minus, în funcție de valorile acestora.

comunități umane la Mihoveni - *Cahla Morii*, însă pentru o perioadă mai scurtă, de 100-150 de ani, pe palierul cronologic 3800/3750-3650 B.C. Din datele acestei etape reies posibile contemporaneități parțiale, de câte 150 de ani, pe de o parte între Valea Lupului și Cucuteni, între 3950-3800 B.C., iar pe de altă parte între Valea Lupului și Mihoveni, între 3800-3650 B.C. De asemenea, din punct de vedere cronologic remarcăm faptul că locuirea de la Cucuteni este urmată de cea de la Mihoveni.

În ceea ce privește situl pluristratificat de la Mihoveni - *Cahla Morii*, se poate observa faptul că de-a lungul fazei Cucuteni B acesta pare a fi beneficiat de o continuitate a locuirii pe parcursul a 350-400 de ani, în perioada 4050/4000-3650 B.C.

Analiza comparativă a datelor radiocarbon (^{14}C) din cuprinsul așezărilor fazei Cucuteni B (Tab. 1, nr. 1-5) ne indică o posibilă contemporaneitate de-a lungul a aproximativ 150 de ani, între comunitățile umane de la Mihoveni, Poduri, Cucuteni și Valea Lupului, între cca. 3950-3800 B.C.

Totodată, locuirea de la Poduri este și ea urmată în timp de a doua așezare de la Mihoveni.

În nord-estul Munteniei (în Subcarpații Curburii și pe Valea Buzăului) – regiune cu însemnate interferențe culturale la finalul eneoliticului – cercetările arheologice efectuate tot mai intens în ultimii ani au dus la descoperirea unor situații excepționale, respectiv asocieri de vestigii Cucuteni B și Cernavodă I, în proporții însemnate, inclusiv în cadrul complexelor arheologice. Este cazul siturilor de la Pietroasa Mică - *Gruia Dării*, Sărata Monteoru - *Dealul Cetățuia*, Mălăieștii de Jos - *Mornel*, Șoimești-Merez sau Râmnicelu - *Popină*³. Inventarul acestor așezări sugerează existența unui posibil sincronism între ele, măcar parțial. Ceramica cucuteniană, pictată inclusiv în stil ζ , le plasează pe palierul cronologic corespunzător etapei Cucuteni B₂. Pe baza inventarului ceramic cernavodean, stațiunile de la Sărata Monteoru, Pietroasa Mică, Râmnicelu și Mălăieștii de Jos aparțin fazei Cernavodă Ic⁴.

În acest spațiu, conform datelor radiocarbon (^{14}C) credibile existente în prezent (Tab. 1, nr. 6-9), locuirea eneolitică de la Pietroasa Mică - *Gruia Dării* pare a se fi extins pe durata a aproximativ 200 de ani, între 3750-3550 B.C., iar cea de la Mălăieștii de Jos - *Mornel* pe un interval de timp de numai 100 de ani, între 3750-3650 B.C., această ultimă perioadă corespunzând de fapt și contemporaneității parțiale dintre cele două așezări.

Așa cum am precizat deja, la Dunărea de Jos cele 3 date de cronologie absolută ne sugerează faptul că locuirea Cernavodă Ib de la Săveni - *La Movile* s-a derulat de-a lungul a aproximativ 200 de ani, între cca. 3700-3500 B.C. (Tab. 1, nr. 15-17; Pl. VI/1-3).

Coroborând datele radiocarbon (^{14}C) credibile prezentate anterior, reiese faptul că la finalul eneoliticului am fi putut avea de-a face cu un posibil sincronism între așezările Cucuteni B₂ de la Mihoveni și Valea Lupului, cele cu inventar mixt Cucuteni B₂ - Cernavodă Ic de la Pietroasa Mică și Mălăieștii de Jos, timp de aproximativ 100 de ani, în intervalul 3750-3650 B.C., iar pentru scurtă vreme (cca. 50 de ani), între 3700-3650 B.C., și cu așezarea de la Săveni. Însă locuirea eneolitică de la Pietroasa Mică - *Gruia Dării* pare a se mai fi continuat încă 100 de ani, până la 3550 B.C., fiind parțial contemporană cu cea de la Săveni pentru cca. 150 de ani, între 3700-3550 B.C.

Corelarea informațiilor cronologice absolute cu contextele arheologice de la Săveni - *La Movile*, în cuprinsul cărora s-au descoperit fragmentele ceramice cucuteniene – îndeosebi locuința nr. 1 (SL. 1), care avea în inventarul său un astfel de artefact (Pl. IV/5) și care a oferit și o dată radiocarbon (^{14}C) (Tab. 1, nr. 16) – conduce la ideea că posibilele contacte dintre comunitățile umane Cernavodă Ib de aici și cele Cucuteni B₂ au avut loc cel mai probabil de-a lungul a 50 de ani, între cca. 3700-3650 B.C.

În ceea ce privește perioada de evoluție a fazei Cucuteni B de pe actualul teritoriu al României, exprimată în date radiocarbon (^{14}C) calibrate, specialiștii au plasat-o între 4000-3400 î.H.⁵, 3900/3850-3700/3650 B.C.⁶, 3850-3500 B.C.⁷, 3800-3600/3500 B.C.⁸, 3800/3750-3500/3450 î.H. ori 3800/3750-3400/3350 î.H.⁹.

Așadar, durata în timp acceptată pentru această perioadă este de 200-600 de ani.

Conform informațiilor cronologice absolute din cuprinsul așezărilor cu vestigii Cucuteni B din arealul românesc (Tab. 1, nr. 1-9), această ultimă perioadă ar fi evoluat de-a lungul a 350-500 de ani, în intervalul 4050/4000-3650/3550 B.C.

³ Munteanu 2017, 45-55.

⁴ Dupoi, Preda 1977, 8; Harțuche 1980, 86; Sirbu et al. 2011, 52; Frînculeasa 2012, 193.

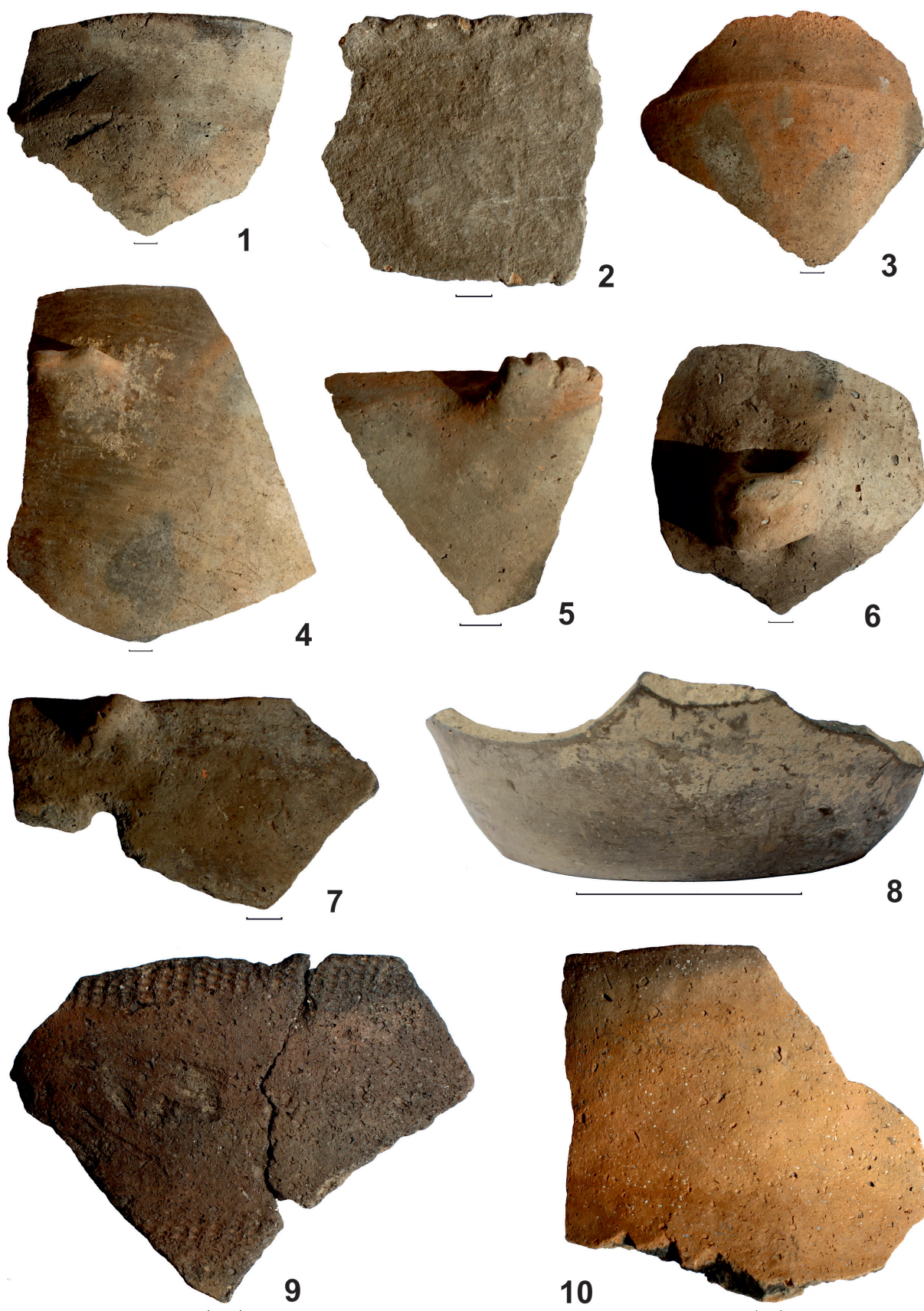
⁵ Petrescu-Dîmbovița, Florescu, Florescu 1999, 552; Petrescu-Dîmbovița, Văleanu 2004, 284.

⁶ Boghian 2004, 174.

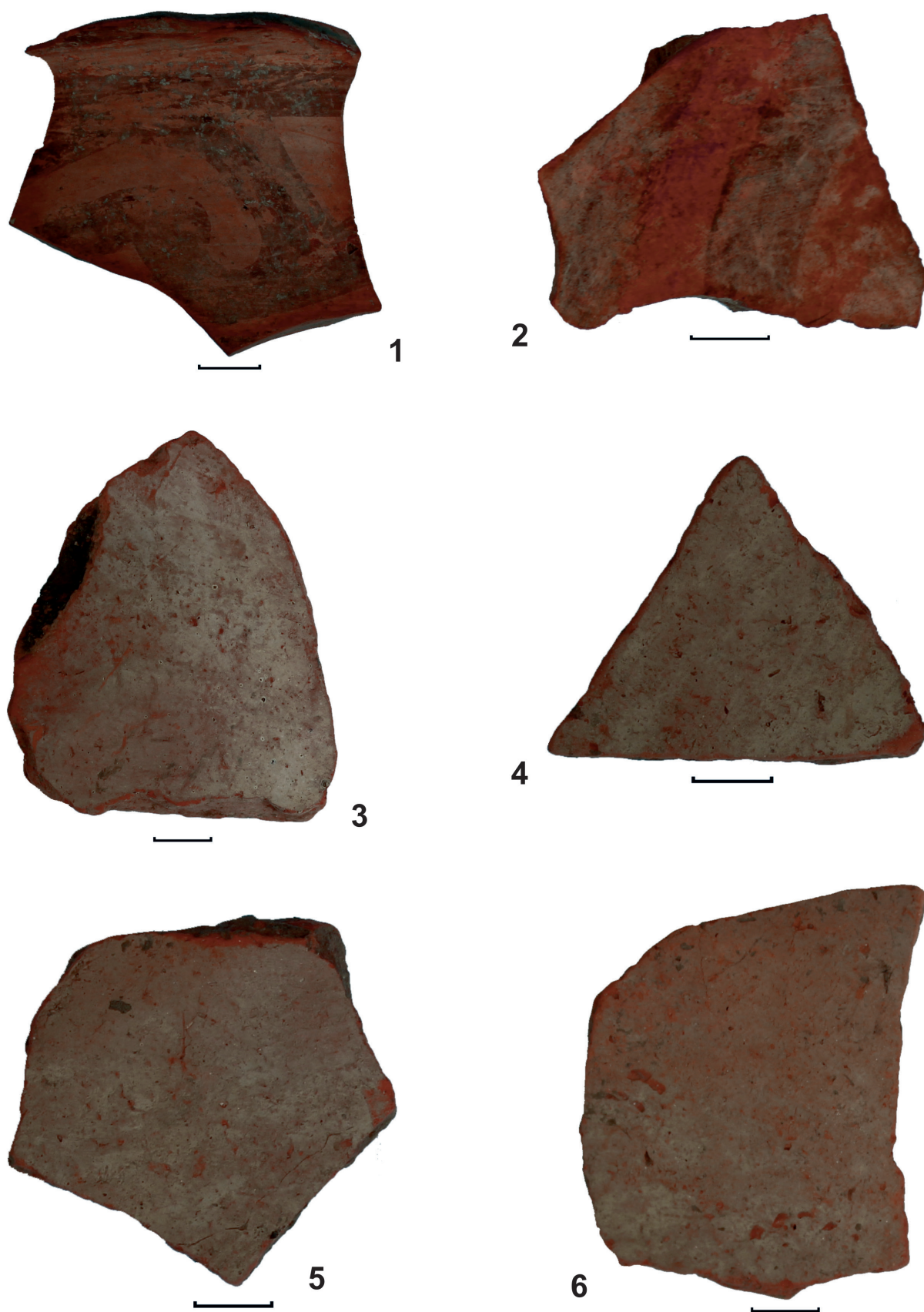
⁷ Mantu 1998, 129, 166.

⁸ Lazarovici 2010, 94.

⁹ Bem 2000, 344; Bem 2002, 48.

Planşa III. Săveni - *La Movile*: 1-10 – fragmente ceramice Cernavodă Ib (1-10 – foto: C. Preoteasa, 2019; 1-10 – Muzeul Judeţean Ialomiţa, Slobozia).

Planșa IV. Săveni - *La Movile*: 1-6 – fragmente ceramice Cucuteni B₂ (1-6 – foto: C. Preoteasa, 2019; 1-6 – Muzeul Județean Ialomița, Slobozia).

Planșa V. Vase specifice etapei Cucuteni B₂: 1 – vas bitronconic pictat în stil ε de la Târgu Ocna - *Podet*; 2 – castron pictat în stil ζ de la Poduri - *Dealul Ghindaru* (1, 2 – foto: C. Preoteasa; 1 – Complexul Muzeal Național Neamț – Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, nr. inv.: 2788; 2 – Complexul Muzeal Național Neamț – Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni Piatra-Neamț, nr. inv.: 27568).

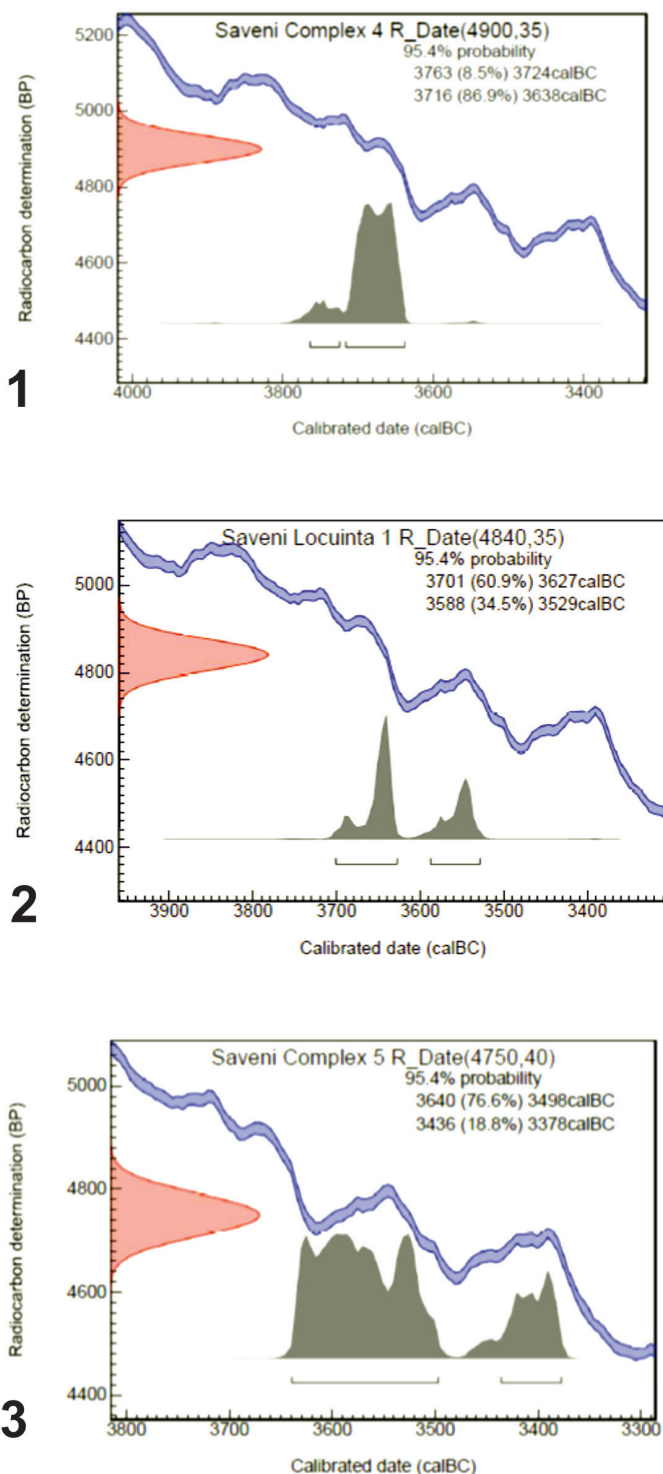
În stadiul actual al cercetărilor culturii Cucuteni este unanim acceptată periodizarea sa în două etape: Cucuteni B₁ și Cucuteni B₂. În opinia noastră, așa-zisa etapă Cucuteni B₃, postulată de către Vladimir Dumitrescu în urma investigațiilor de la Valea Lupului - *Fabrica Chimică*¹⁰, dar neconfirmată din punct de vedere arheologic¹¹, ar putea reprezenta eventual un aspect regional caracteristic finalului cucutenianului din Câmpia Jijiei și Câmpia Bălți. O situație similară caracterizează și finalul fazei Cucuteni A, care se încheie odată cu etapa Cucuteni A₃, nu cu așa-zisa etapă Cucuteni A₄, care reprezintă tot un aspect regional (Drăgușeni-Jura), ce a evoluat aproximativ în cuprinsul aceluiași areal amintit anterior¹². Așadar, presupusele „importuri” Cucuteni A₄ în așezări ale culturii Cernavodă I țin astăzi doar de un anumit stadiu al cercetărilor arheologice, specific unui trecut tot mai îndepărtat.

În baza datelor radiocarbon (¹⁴C) deținute în prezent (Tab. 1, nr. 1-9), etapa Cucuteni B₁ s-ar plasa în intervalul 4050/4000-3800/3750 B.C., de-a lungul a 200-300 de ani, iar etapa Cucuteni B₂ s-ar situa în perioada 3950-3650/3550, cu o evoluție de 300-400 de ani. O analiză comparativă a acestor valori sugerează existența unei relații de contemporaneitate între cele două etape, de 150-200 de ani, între 3950-3800/3750 B.C.

În zona de interferență culturală din Subcarpații Curburii și de pe Valea Buzăului, marcată de existența unui inventar mixt Cucuteni B₂ - Cernavodă Ic în cuprinsul așezărilor (inclusiv a complexelor din cadrul lor), conform informațiilor cronologice absolute existente deocamdată, evoluția acestor comunități umane de la finalul eneoliticului ar putea fi plasată în intervalul 3750/3700-3650/3550, de-a lungul a 50-200 de ani.

În ceea ce privește cultura Cernavodă I, periodizarea unanim acceptată a sa presupune existența a trei faze de evoluție (a, b și c)¹³.

Având în vedere în cuprinsul studiului de față exclusiv datele de cronologie absolută calibrate, precum și stadiul cercetărilor din anumite perioade, amintim faptul că de-a lungul timpului specialiștii au propus pentru cultura Cernavodă I următoarele perioade de evoluție și sincronisme: cca. 900 de ani de existență, între 3900-3000 B.C., precum și o relație de contemporaneitate cu așa-zisa etapă Cucuteni A₄, fazele Cucuteni A-B și Cucuteni B, dar și cu cultura

Planșa VI. Săveni - *La Movile*: 1-3 – datele radiocarbon (¹⁴C) aferente locuirii Cernavodă Ib.

¹⁰ Dumitrescu 1963a; 1963b.

¹¹ Dumitrescu 1974, 32.

¹² Sorochin 2002.

¹³ Harțuche 1980, 86; Hașotti 1997, 120; Vernescu 2013, 14.

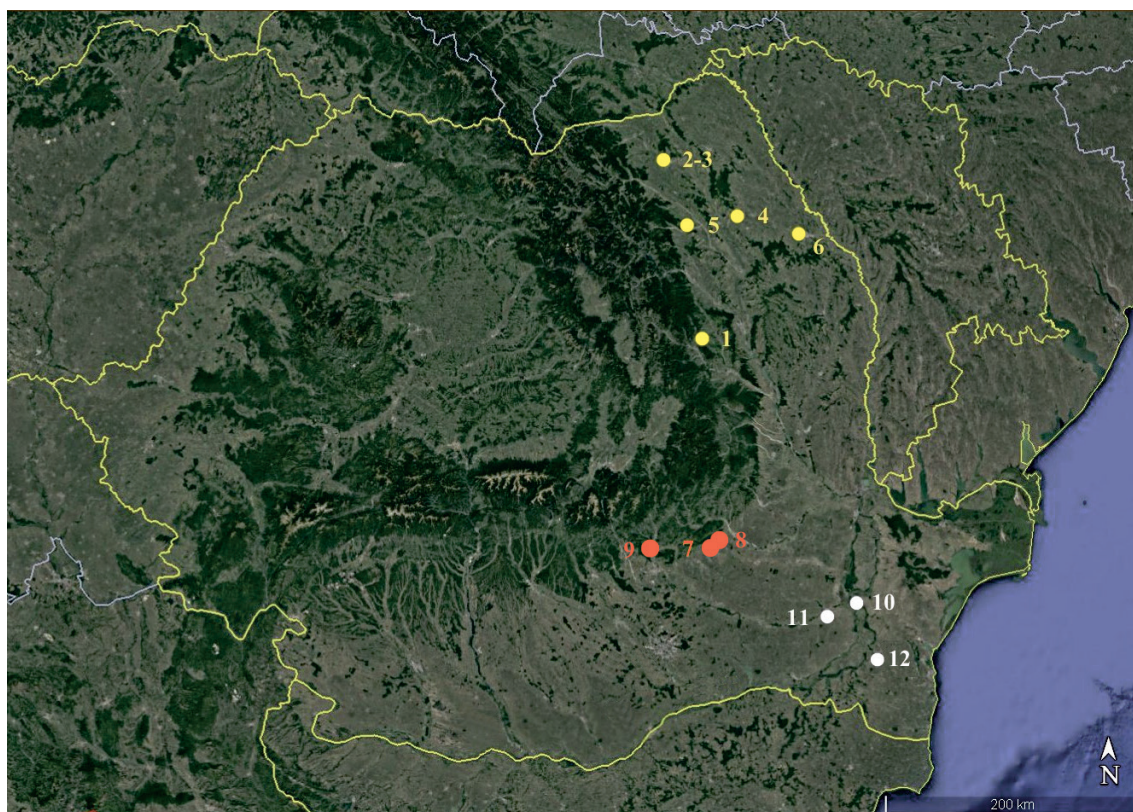
Tabela 1.1. Datele radiocarbon (^{14}C) certe existente în prezent pentru faza Cucuteni B și cultura Cernavodă I (1, 3, 4, 18-21 – László 1997, 263, 264, nr. 167-169, 181-184; 2 – Preoteasa 2011, 61, tab. 1, nr. 15; 5 – Mantu 1998, 251, tab. 7, nr. 85; 6, 8, 9 – Sirbu et al. 2011, 53; 7 – Frînculeasa 2012, 188, tab. 1; 10-12 – Lazarovici 2010, 82, 83, tab. 1; 13 – Munteanu 2017, 50; 14 – Frînculeasa 2016, 72, tab. 3; 15-17 – inedite).

NR. CRT.	AȘEZARE	CULTURĂ	LABORATOR	EȘANTION	CONTEXT	VÂRSTA B.P.	VÂRSTA B.C.	
							CALIBRARE 1 σ	CALIBRARE 2 σ
1	Mihoveni	Cucuteni B ₁	Hd – 14710	os	groapa nr. 5	5162 ± 37	3999-3970	4038-3822
2	Poduri	Cucuteni B ₁	GrN – 31712	cărbune	sub sanctuarul cu etaj (Cas. C; L. 2)	5060 ± 40	3950-3790	3970-3760
3	Cucuteni	Cucuteni B ₂	Hd – 15075	os	locuința nr. IV	5065 ± 19	3951-3814	3966-3787
4	Vălea Lupului	Cucuteni B ₂	GrN – 1982	cereale	groapă	4950 ± 60	3787-3694	3945-3640
5	Mihoveni	Cucuteni B ₂	Hd – 14791	os	locuința nr. 8	4890 ± 29	3772-3646	3779-3635
6	Pietroasa Mică	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 29709	os	complexul nr. 157 (locuință)	4913 ± 25	3701-3658	3761-3644
7	Mălăieștii de Jos	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Poz – 40570	cărbune	exteriorul locuinței nr. 6	4900 ± 40	3705-3648	3768-3638
8	Pietroasa Mică	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 29708	os	complexul nr. 157 (locuință)	4872 ± 24	3691-3640	3699-3637
9	Pietroasa Mică	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 29699	os	complexul nr. 157 (locuință)	4816 ± 19	3644-3539	3649-3534
10	Sărata Monteoru	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 18826	os	strat	4701 ± 42	3624-3376	3632-3371
11	Sărata Monteoru	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 19419	os	strat	4481 ± 33	3331-3097	3342-3030
12	Sărata Monteoru	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 19573	os	groapa nr. 1	4440 ± 25	3307-3022	3320-2939
13	Pietroasa Mică	Cucuteni B ₂ Cernavodă Ic	Hd – 29744	os	complexul nr. 157 (locuință)	4391 ± 32	3082-2929	3096-2913
14	Hârșova	Cernavodă Ia	Ly – 1487	cărbune	locuință	4666 ± 55	3517-3370	3632-3353
15	Săveni	Cernavodă Ib	Poz – 52562	os	complexul nr. 4	4900 ± 35	3701-3651	3716-3638
16	Săveni	Cernavodă Ib	Poz – 52561	os	locuința nr. 1	4840 ± 35	3661-3632	3701-3627
17	Săveni	Cernavodă Ib	Poz – 52560	os	complexul nr. 5	4750 ± 40	3634-3552	3640-3498
18	Cernavodă	Cernavodă I	Bln – 1061	cărbune	–	4710 ± 100	3633-3360	3770-3136
19	Cernavodă	Cernavodă I	Bln – 61 a	cărbune	–	4505 ± 100	3360-3040	3510-2920
20	Cernavodă	Cernavodă I	Bln – 61	cărbune	–	4385 ± 100	3299-2910	3350-2706
21	Cernavodă	Cernavodă I	Bln – 62	cărbune	–	4260 ± 100	3018-2701	3255-2590

Horodiștea¹⁴; cca. 600-650 de ani de evoluție, în intervalul 4000-3400/3350 B.C. și sincronisme tot cu așa-zisa etapă Cucuteni A₄, fazele Cucuteni A-B și Cucuteni B, dar și cu cultura Horodiștea¹⁵. Ultimul dintre autorii citați realizează o analiză mai detaliată, făcând referire la cronologia absolută și sincronismele fiecărei etape de evoluție a culturii Cernavodă I, după cum urmează: 50-150 de ani de existență, între 4000/3900-3900/3850 B.C., pentru faza Cernavodă Ia și o relație de contemporaneitate cu așa-zisa etapă Cucuteni A₄ și faza Cucuteni A-B; 200-250 de ani de evoluție, în intervalul 3900/3850-3650 B.C., pentru faza Cernavodă Ib și sincronisme cu fazele Cucuteni A-B și Cucuteni B; cca. 300 de ani de existență, între 3650-3350 B.C., pentru faza Cernavodă Ic și contemporaneitate cu faza Cucuteni B; acceptarea unei perioade de contemporaneitate de aproximativ 50 de ani, în intervalul 3900-3850 B.C., între fazele Cernavodă Ia și Cernavodă Ib¹⁶. Alți autori au propus sincronisme între cultura Cernavodă I și fazele Cucuteni A-B și B¹⁷, respectiv între cultura Cernavodă I și faza Cucuteni B¹⁸.

Așa cum am menționat deja, datele radiocarbon (¹⁴C) credibile existente în prezent pentru această manifestare culturală, de la Săveni - *La Movile*, indică o evoluție a fazei Cernavodă Ib în perioada 3700-3500 B.C., timp de aproximativ 200 de ani (Tab. 1, nr. 15-17; Pl. VI/1-3).

Având în vedere toate aceste informații de cronologie absolută, se poate accepta existența unui sincronism între etapa Cucuteni B₂ și faza Cernavodă Ib, de aproximativ 150 de ani, cel puțin pentru intervalul 3700-3550 B.C. Însă cum datele de la Săveni provin doar din al doilea nivel de locuire (mai târziu) Cernavodă Ib, nu și din primul nivel (mai timpuriu), este previzibilă evoluția fazei mijlocii a culturii Cernavodă și înainte de 3750/3700 B.C., caz în care am putea avea de-a face inclusiv cu un sincronism parțial între aceasta și etapa Cucuteni B₁.

Planșa VII. Situri aparținând fazei Cucuteni B (1-6 – marcate cu galben), situri cu vestigii mixte, specifice atât etapei Cucuteni B₂, cât și fazei Cernavodă Ic (7-9 – marcate cu roșu) și situri aparținând culturii Cernavodă I (10-12 – marcate cu alb), care beneficiază în prezent de date radiocarbon (¹⁴C): 1 – Poduri - *Dealul Ghindaru* (județul Bacău); 2, 3 – Mihoveni - *Cahla Morii* (județul Suceava); 4 – Cucuteni - *Cetățuie* (județul Iași); 5 – Răucești - *Dealul Munteni* (județul Neamț); 6 – Valea Lupului - *Fabrica Chimică* (județul Iași); 7 – Pietroasa Mică - *Gruia Dării* (județul Buzău); 8 – Mălăieștii de Jos - *Mornel* (județul Prahova); 9 – Sărata Monteoru - *Cetățuia* (județul Buzău); 10 – Hârșova-Tell (județul Constanța); 11 – Săveni - *La Movile* (județul Ialomița); 12 – Cernavodă - *Dealul Sofia* (județul Constanța) (suport hartă: Google Earth, 2019).

¹⁴ Mantu 1998, fig. 51.

¹⁵ Bem 2000, 359, tab. 10; Bem 2002, 49, fig. 7.

¹⁶ Bem 2000, 359, tab. 10; Bem 2002, 49, fig. 7.

¹⁷ Hașotti 1997, fig. 148.

¹⁸ Dumitrescu 1974, tab. 2.

Faza Cernavodă Ic este și ea sincronă cu etapa Cucuteni B₂, cel puțin 200 de ani, în perioada 3750-3550 B.C., după cum o demonstrează descoperirile din zona de interferență culturală din Subcarpații Curburii și de pe Valea Buzăului. Nici în acest caz nu poate fi însă exclusă o posibilă relație parțială de contemporaneitate cu etapa Cucuteni B₁, rezultatele cercetărilor viitoare urmând să confirme sau să infirme această posibilitate. Totodată, este previzibilă o evoluție a fazei Cernavodă Ic și după 3500 B.C., caz în care ar exista un sincronism parțial între aceasta și cultura Horodiștea de la începutul epocii bronzului, cea din urmă succedându-i culturii Cucuteni.

În condițiile date, la sfârșitul eneoliticului avem de-a face cu o îndelungată perioadă de evoluție simultană a fazelor Cernavodă Ib și Cernavodă Ic, timp de cel puțin 250 de ani, între cca. 3750-3500 B.C.

Faza Cernavodă Ia, despre care nu deținem deocamdată date cronologice valide, ar trebui să aibă o evoluție consistentă anterior datei de 3750 B.C. și să fie astfel sincronă atât cu etapa Cucuteni B₁, cât și cu etapa Cucuteni B₂.

În concluzie, la finalul eneoliticului din spațiul carpato-danubiano-pontic, cultura Cernavodă I a evoluat mai ales în prima jumătate a mileniului IV î.H., fiind sincronă pentru o lungă perioadă de timp cu faza Cucuteni B.

Mulțumiri

Datările radiocarbon (¹⁴C) ale așezării Cernavodă Ib de la Săveni - *La Movile* au fost efectuate de către Adrian Bălășescu în cadrul programului grant al Autorității Naționale de Cercetare Științifică CNCS – UEFISCDI PN-II-ID-PCE-2011-3-1015.

BIBLIOGRAFIE

Bem 2000	Bem, C., Elemente de cronologie radiocarbon. Ariile culturale Boian - Gumelnița - Cernavodă I și Precucuteni - Cucuteni / Tripolye, <i>Cercetări Arheologice</i> , XI, I (1998-2000), 2000, 337-359.
Bem 2002	Bem, C., Noi propuneri pentru o schiță cronologică a eneoliticului românesc, <i>Pontica</i> , XXXIII-XXXIV, 2002, 25-121.
Boghian 2004	Boghian, D., <i>Comunitățile cucuteniene din Bazinul Bahluiului</i> , Seria Arheologie, Editura „Bucovina Istorică” - Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2004.
Cernea, Vlad, Coman 2014	Cernea, C., Vlad, Fl., Coman, R., Primary analyses of the hard animal material industry of the Cernavoda I culture (Săveni-La Movile site, Ialomița County, Romania) / Analiza primară a industriei materiilor dure animale specifică culturii Cernavoda I (situl Săveni - La Movile, județul Ialomița, România), în Mărgărit, M., Le Dosseur, G., Averbouh, A. (eds.), <i>An overview of the exploitation of hard animal materials during the Neolithic and Chalcolithic / O privire asupra exploatării materiilor dure animale de-a lungul neoliticului și calcoliticului. Proceedings of the GDRE PREHISTOS work-session in Târgoviște, Romania, November 2013 / Lucrările sesiunii grupului de lucru GDRE PREHISTOS, Târgoviște, România, Noiembrie 2013</i> , Editura „Cetatea de Scaun”, Târgoviște, 2014, 275-293.
Dumitrescu 1963a	Dumitrescu, Vl., Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolye (I), <i>Studii și Cercetări de Istorie Veche</i> , XIV, 1, 1963, 51-74.
Dumitrescu 1963b	Dumitrescu, Vl., Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolye (II), <i>Studii și Cercetări de Istorie Veche</i> , XIV, 2, 1963, 285-308.
Dumitrescu 1974	Dumitrescu, Vl., Cronologia absolută a eneoliticului românesc în lumina datelor C 14, <i>Apulum</i> , XII, 1974, 23-39.

Dupoi, Preda 1977	Dupoi, V.I., Preda, Fl., Câteva rezultate preliminare ale cercetărilor arheologice de la „Gruul Dării” – comuna Pietroasele, județul Buzău, <i>Analele Universității București, Istorie</i> , 1977, 5-22.
Frînculeasa 2012	Frînculeasa, A., Despre o datare absolută de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova) și posibilele implicații, <i>Memoria Antiquitatis</i> , XXVIII, 2012, 185-202.
Frînculeasa 2016	Frînculeasa, A., Nordul Munteniei și cronologia aspectului cultural Stoicani-Aldeni – stratigrafie, elemente de reper și date radiocarbon din situl de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova), <i>Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie</i> , 8, 2016, 59-107.
Harțuche 1980	Harțuche, N., Complexul cultural Cernavodă I de la Rîmnicelu – județul Brăila, <i>Istros</i> , I, 1980, 33-91.
Hașotti 1997	Hașotti, P., <i>Epoca neolitică în Dobrogea</i> , Bibliotheca Tomitana, I, Constanța, 1997.
László 1997	László, A., <i>Datarea prin radiocarbon în arheologie</i> , Biblioteca Muzeului Național, II, București, 1997.
Lazarovici 2010	Lazarovici, C.-M., New data regarding the chronology of the Precucuteni, Cucuteni and Horodiștea-Erbiceni cultures, în Šuteková, J., Pavúk, P., Kalábková, P., Kovár, B. (eds.), <i>Panta Rhei. Studies on the chronology and cultural development of South-Eastern and Central Europe in earlier prehistory. Presented to Juraj Pavúk on the occasion of his 75th birthday</i> , Studia Archaeologica et Mediaevalia, XI, Bratislava, 2010, 91-114.
Mantu 1998	Mantu, C.-M., <i>Cultura Cucuteni. Evoluție, cronologie, legături</i> , Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, V, Editura Nona, Piatra-Neamț, 1998.
Munteanu 2017	Munteanu, R., Eneoliticul târziu în nord-estul Câmpiei Române. Câteva remarci privind amprenta culturală locală, <i>Mousaios</i> , XXI, 2017, 45-55.
Petrescu-Dîmbovița, Florescu, Florescu 1999	Petrescu-Dîmbovița, M., Florescu, M., Florescu, A.C., <i>Trușești. Monografie arheologică</i> , Editura Academiei Române, București - Iași, 1999.
Petrescu-Dîmbovița, Văleanu, 2004	Petrescu-Dîmbovița, M., Văleanu, M.-C., <i>Cucuteni-Cetățuie. Monografie arheologică. Săpăturile din anii 1961-1966</i> , Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, XIV, Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamț, 2004.
Preoteasa 2011	Preoteasa, C., Nouveaux repères chronologiques concernant l'habitation chalcolithique du tell de Poduri - Dealul Ghindaru (dép. de Bacău – Roumanie), <i>Studii de Preistorie</i> , 8, 2011, 59-68.
Sîrbu et al. 2011	Sîrbu, V., Matei, S., Costache, D., Grigoraș, L., El Susi, G., <i>Pietroasa Mică-Gruul Dării, jud. Buzău. Descoperirile din epocile eneolitică și a bronzului (III)</i> , Monografii Arheologice, III, Biblioteca Mousaios, Editura Istros, Brăila - Buzău, 2011.
Sorochin 2002	Sorochin, V., <i>Aspectul regional cucutenian Drăgușeni-Jura</i> , Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, XI, Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamț, 2002.
Vernescu 2013	Vernescu, M., Cultura Cernavodă I în Bărăgan, <i>Istros</i> , XIX, 2013, 13-44.

LISTE DES ILLUSTRATIONS

Tableau 1. Dates radiocarbones (¹⁴C) valides dont on dispose au présent pour la phase Cucuteni B et la culture Cernavodă I (1, 3, 4, 18-21 – László 1997, 263, 264, no. 167-169, 181-184; 2 – Preoteasa 2011, 61, tab. 1, no. 15; 5 – Mantu 1998, 251, tab. 7, no. 85; 6, 8, 9 – Sîrbu et al. 2011, 53; 7 – Frînculeasa 2012, 188, tab. 1; 10-12 – Lazarovici 2010, 82, 83, tab. 1; 13 – Munteanu 2017, 50; 14 – Frînculeasa 2016, 72, tab. 3; 15-17 – inédites).

Planche I. Săveni - *La Movile*: 1 – position du site dans le département de Ialomița; 2 – position du site dans le village de Săveni (1, 2 – support cartes: *Google Earth*, 2019).

Planche II. Săveni - *La Movile*: vue générale du sud-est sur le site (photo: C. Preoteasa, 2019).

Planche III. Săveni-*La Movile*: 1-10 – fragments céramiques Cernavodă Ib (1-10 – photo: C. Preoteasa, 2019; 1-10 – Musée du Département de Ialomița, Slobozia).

Planche IV. Săveni-*La Movile*: 1-6 – fragments céramiques Cucuteni B₂ (1-6 – photo: C. Preoteasa, 2019; 1-6 – Musée du Département de Ialomița, Slobozia).

Planche V. Vases spécifiques pour l'étape Cucuteni B₂: 1 – vase bitronconique peint au style ε de Târgu Ocna-Podei; 2 – bol peint au style ζ de Poduri - *Dealul Ghindaru* (1, 2 – photo: C. Preoteasa; 1 – Complexe Muséal National de Neamț – Musée d'Histoire et d'Archéologie de Piatra-Neamț, no. inv.: 2788; 2 – Complexe Muséal National de Neamț – Musée d'Art Énéolithique Cucuteni de Piatra-Neamț, no. inv.: 27568).

Planche VI. Săveni-*La Movile*: 1-3 – dates radiocarbone (¹⁴C) sur l'habitation Cernavodă Ib.

Planche VII. Sites appartenant à la phase Cucuteni B (1-6 – en jaune), sites aux vestiges mixtes, spécifiques tant à l'étape Cucuteni B₂ qu'à la phase Cernavodă Ic (7-9 – en rouge) et sites appartenant à la culture Cernavodă I (10-12 – en blanc), étant datés au radiocarbone (¹⁴C): 1 – Poduri - *Dealul Ghindaru* (Département de Bacău); 2, 3 – Mihoveni - *Cahla Morii* (Département de Suceava); 4 – Cucuteni - *Cetățuie* (Département de Iași); 5 – Răucești - *Dealul Munteni* (Département de Neamț); 6 – Valea Lupului - *Fabrica Chimică* (Département de Iași); 7 – Pietroasa Mică - *Gruiu Dării* (Département de Buzău); 8 – Mălăieștii de Jos - *Mornel* (Département de Prahova); 9 – Sărata Monteoru - *Cetățuia* (Département de Buzău); 10 – Hârșova-Tell (Département de Constanța); 11 – Săveni - *La Movile* (Département de Ialomița); 12 – Cernavodă - *Dealul Sofia* (Département de Constanța) (support carte: *Google Earth*, 2019).

CONSTANTIN PREOTEASA,
Complexul Muzeal Național Neamț –
Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni –
Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni, Piatra-Neamț,
constantin.preoteasa@yahoo.com

FLORIN VLAD,
Muzeul Județean Ialomița, Slobozia,
florinvld@yahoo.com

ADRIAN BĂLĂȘESCU,
Academia Română – Institutul de Arheologie
„Vasile Pârvan”, București,
abalasescu2005@yahoo.fr,

RADU COMAN,
Muzeul Județean Ialomița, Slobozia,
mjalomita@yahoo.com